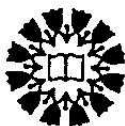


جامعه‌شناسی خانواده ایرانی

دکتر تقی آزادارمکی

تهران

۱۳۹۷



سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار
۳	مقدمه
۹	فصل اول: مفاهیم و نظریه‌ها
۹	خانواده و جامعه‌شناسی خانواده
۱۰	تعریف خانواده
۱۳	انواع خانواده
۱۳	۱. خانواده گسترده
۱۴	۲. خانواده هسته‌ای
۱۵	انواع دیگر خانواده
۱۹	کارکردهای خانواده
۲۰	نظریه‌های اصلی در جامعه‌شناسی خانواده
۲۰	۱. دوره کلاسیک
۲۱	۲. دوره جدید
۲۱	نظریه‌های جامعه‌شناسی خانواده
۲۲	۱. نظریه تکاملی
۲۳	۲. نظریه مبادله
۲۴	۳. نظریه تقابل
۲۵	۴. نظریه کنش متقابل نمادین
۲۶	۵. نظریه کارکردگرایی
۲۹	مطالعه خانواده
۳۴	خلاصه

۳۵	فصل دوم: خانواده و مدرنیته
۳۶	خانواده و جامعه ایرانی
۳۶	انواع دیدگاهها (تعابیر) از خانواده
۳۷	۱. تقلیل حیات خانوادگی به حیات فردی
۳۹	۲. خانواده ایرانی همان جامعه ایرانی است
۴۳	۳. خانواده ایرانی (نظام ایلی) عامل ساختن دولت و جامعه
۴۸	۴. خانواده ایرانی عامل ساختن انسان نوگرای ایرانی
۵۱	رابطه نهادهای اجتماعی به لحاظ مفهومی و تجربی در ایران
۵۱	۱. رابطه نهادهای اجتماعی به لحاظ مفهومی
۵۳	۲. رابطه نهادهای اجتماعی به لحاظ تجربی
۵۹	خلاصه
۶۱	فصل سوم: تاریخچه خانواده در ایران
۶۱	مراحل تحول خانواده در ایران
۶۲	۱. خانواده در ایران باستان
۶۴	۲. خانواده در دوره اسلامی
۶۵	۳. خانواده در دوره جدید
۶۹	زمینه‌ها و عوامل مؤثر در تغییر خانواده ایرانی
۷۰	خلاصه
۷۲	فصل چهارم: ویژگیهای خانواده در ایران معاصر
۷۲	ویژگیهای خانواده ایرانی
۷۳	۱. اقتدار خانواده
۷۵	۲. بعد خانوار
۷۶	۳. اهمیت فرزند
۷۹	۴. وضعیت زنان
۸۸	۵. اهمیت خانواده
۸۹	۶. خانواده پدرتبار تا مادرتبار

صفحه	عنوان
۹۰	۷. خانواده، کانونی فرهنگی و اجتماعی
۹۲	۸. دایره همسرگزینی خانواده
۹۷	خلاصه
۹۹	فصل پنجم: ازدواج و مسائل آن
۱۰۰	وضعیت، تحولات و مشکلات ازدواج
۱۰۰	۱. نرخ ازدواج
۱۰۲	۲. تغییر سن ازدواج
۱۰۳	۳. تغییر در تعداد همسر
۱۰۸	۴. تفاوت سن ازدواج
۱۰۹	۵. الگوی همسرگزینی
۱۱۱	۶. تعدد زوجات
۱۱۲	خلاصه
۱۱۳	فصل ششم: چالشهای اساسی پیش روی خانواده
۱۱۵	انسان جدید، خانواده و جامعه ایرانی
۱۱۶	۱. فرد معاصر
۱۱۷	۲. نهادهای اجتماعی
۱۱۸	۳. شبکه تعاملات
۱۱۸	انواع چالشهای خانواده ایرانی
۱۱۹	۱. فروپاشی خانواده
۱۲۱	۲. مضيقه ازدواج
۱۳۰	۳. طلاق
۱۳۷	خلاصه
۱۳۹	فصل هفتم: ارتباط بین نسلی و خانواده ایرانی
۱۴۲	کارکردهای نسلی در خانواده
۱۴۵	تفاوت یا پیوستگی نسلی

صفحه

عنوان

۱۴۵

تفاوتها و زمینه‌های پیوند نسلها در خانواده ایرانی

۱۴۵

۱. تفاوت نسلها

۱۵۱

۲. پیوستگی نسلی

۱۵۶

خلاصه

۱۵۸

فصل هشتم: حاصل سخن

۱۶۴

منابع

پیشگفتار

هر فرد بیش از هر جا به «خانواده» و پدر، مادر، برادران، خواهران و دیگر اعضای آن وابسته است. پس از تشکیل و ساماندهی خانواده فرد اعم از زن یا مرد امکان بیشتری در ارتباط با دیگر افراد فامیل و جامعه (اعم از همشهریان و هموطنان) پیدا می‌کند. بدین دلیل می‌توان مدعی شد خانواده برای انسان ایرانی ضمن اینکه شرایط مناسبی در توسعه روابط اجتماعی با دیگران فراهم می‌کند، محلی امن همراه با صمیمیت است. خانواده با همه مشکلات و نارساییهایی که در پیش رو دارد حامی همیشگی اعضای خانواده است. بنابراین، نتیجه حمایت مستمر خانواده از اعضا و تعلق اعضا به خانواده به حفظ کیان آن می‌انجامد.

اختصاص دادن کتابی به جامعه‌شناسی خانواده ایرانی می‌تواند ضمن بیان وضعیت خانواده در ایران راهی در شناسایی نظام اجتماعی و فرهنگی ایران نیز باشد. زیرا با پیوستگی که این نهاد با دیگر نهادهای اجتماعی و کلیت حیات اجتماعی ایران دارد، هر نوع تحول و حادثه‌ای در هریک به تغییر در دیگری می‌انجامد.

کتاب بر اساس فهم معاصر از جامعه‌شناسی با مرکزیت مفهوم مدرنیته تهیه شده است. بدین لحاظ ضمن اختصاص فصلی به جایگاه جامعه‌شناسی خانواده در این علم، به بحث و بررسی مفهومی و تجربی در مورد سرنوشت خانواده ایرانی از تاریخ گذشته تا زمان معاصر با توجه به چالشها و تحولات آن پرداخته‌ایم. امید است مطالب کتاب بتواند راهگشای دانشجویان و محققان در حوزه جامعه و خانواده ایرانی باشد.

بسیاری در ساختن ایده «خانواده ایرانی» که در این کتاب دنبال می‌شود، مؤثر

بوده‌اند: به طور خاص، تجربه زندگی در کانونی گرم و صمیمی به نام «خانه» و «خانواده»، سؤالات هوشمندانه دانشجویان رشته جامعه‌شناسی و همکاران دانشکده که در کلاس تغییرات فرهنگی سال ۱۳۷۹ شرکت کردند و همکاری پژوهشی با سرکار خانم مهناز زند و طاهره خزاعی دو پژوهشگر برجسته دانشگاه تهران (مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی) که شواهد بسیاری به لحاظ تجربی و علمی تولید کردند. اینجانب به همراه خانمها زند و خزاعی بیش از شش سال است که سرگرم مطالعه و تحقیق در مورد تغییرات خانواده هستیم. نتایج تحقیقات به دست آمده از دو طرح تحقیقی در سالهای ۱۳۸۰ و ۱۳۸۵ در مؤسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی دانشگاه تهران با عنوان «تغییرات فرهنگی اجتماعی در خانواده تهرانی طی نسلهای متمادی» کمک مؤثری در دفاع از ایده تغییرات خانواده با چالشهای آن کرده است. بیشتر اطلاعات این کتاب از نتایج و یافته‌های دو طرح پژوهشی فوق - که در قالب گزارش تحقیقی تهیه شده - و طرح ارزشهای جهانی استخراج شده است.